

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра психології та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Арт-терапевтична корекція страхів дітей – внутрішньо переміщених осіб

Виконала студентка групи Пм-2
спеціальності 053 Психологія
Строкова Тетяна Олександрівна
Керівник: Бессараб А. О.
Рецензент: Петухова І. О.

Нормоконтроль _____ Поліна БОНДАР

Запоріжжя

2024 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 49 с., 2 рис., 39 джерел.

Об'єкт дослідження – страхи дітей – внутрішньо переміщених осіб.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити програму арт-терапевтичної корекції страхів дітей – внутрішньо переміщених осіб.

Методи дослідження: аналізу і синтезу, порівняння, узагальнення, психологічний експеримент, методи статистичної обробки даних.

В умовах російсько-української війни, яка розпочалася 22 лютого 2022 р., значно зросла кількість дітей, які потребують допомоги фахівців, зокрема для корекції страхів. Арт-терапія володіє тим інструментарієм, який стане в пригоді психологу, який працює з дітьми – внутрішньо переміщеними особами.

На сьогодні в Запоріжжі таким дітям надають допомогу, зокрема фахівці Запорізької обласної організації товариства Червоного Хреста України.

Дослідження підтверджує, що більшість дітей гостро переживає вимушене переміщення та потребує корекційної роботи. Для цього може бути ефективно застосована арт-терапія, що актуалізує розробку нових методик арт-терапевтичної роботи з дітьми ВПО.

Діти із задоволенням займаються творчістю: малюють, ліплять, вигадують тощо. Цей метод підходить для вирішення найглибших психологічних проблем дітей. Під час арт-терапії дитина одночасно отримує задоволення від заняття, розкриває свої творчі здібності, опиняється у центрі уваги дорослого та долає психологічні труднощі.

**АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА КОРЕКЦІЯ, ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНА
ОСОБА, ДІТИ, СТРАХ**

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У 2014 р. з початком наступу військової агресії Російської Федерації на територію України, анексії Автономної Республіки Крим з проведенням антитерористичної операції на Сході нашої країни дуже велика кількість людей була змушена покинути свою домівку та поселитись жити в безпечних регіонах України. Так виникла категорія внутрішньо переміщених осіб. У 2022 р. кількість цих осіб збільшилась, і ця цифра також стосується дітей, які покинули свої домівки разом з батьками.

Діти – це така категорія, яка дуже гостро сприймає всі ті події, які змінюють усе. І це призводить до стресових факторів, в яких їм доводиться покинути свою домівку, школу, друзів, улюблені речі, своє оточення все те, до чого вони звикли. А отримали невизначеність перед майбутнім. Усі ці фактори призводять до травматизації й потребують допомоги психолога. Для того щоб пропрацювати ці кризові, стресові та тривожні стани доцільно залучити арт-терапевтичну корекцію. Вона дає змогу м'яко та безпечно взаємодіяти з дітьми, знижує виникнення захисних механізмів психіки, це дає нам можливість ефективно працювати з дітьми.

Арт-терапевтичну корекцію в психологічній допомозі досліджували: З. Ковальчук, Н. Калька, О. Запорожець, Л. Царенко та ін. Зокрема, І. Трубавіна досліджувала основні проблеми внутрішньо переміщених осіб та їх дітей. Вона визначила й проаналізувала основні проблеми та запропонувала шляхи вирішення. Практичний посібник «Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі сходу України» за редакцією Л. Волинець вийшов у 2015 р., у ньому розкрито особливості психосоціальної роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб. Проте на сьогодні окреслена проблематика потребує подальших досліджень.

Об'єкт дослідження – страхи дітей – внутрішньо переміщених осіб.

Предмет дослідження – арт-терапевтична корекція страхів дітей – внутрішньо переміщених осіб.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити програму арт-терапевтичної корекції страхів дітей – внутрішньо переміщених осіб.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1) проаналізувати літературу з порушеної проблематики та розкрити теоретичні основи корекції дитячих страхів методами арт-терапії;

2) розробити програму арт-терапевтичної корекції страхів дітей – внутрішньо переміщених осіб;

3) експериментально перевірити ефективність запропонованої програми.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація – для опрацювання нормативних документів, наукової та методичної літератури, навчальних програм та методичних посібників); емпіричні (психологічний констатувальний і формувальний експеримент, цілеспрямоване спостереження), статистичні (кількісний і якісний аналіз експериментальних даних). Розроблена програма ґрунтується на арт-терапевтичних методиках О. Тараріної, Л Стреж. Під час констатувального етапу використано методику «Страхи вдома» (О. Захаров, модифікація М. Панфілова).

Експериментальна база дослідження. Дослідження проведено на базі Запорізької обласної організації Товариства Червоного Хреста України.

Практичне значення результатів роботи полягає в тому, що вони можуть бути застосовані для корекційної роботи з дітьми – внутрішньо переміщеними особами.

Апробація. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися під час XXXII Міжнародної наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя, 2023 р.).

ВИСНОВКИ

У ході дослідження отримано результати, які дають змогу сформулювати такі висновки:

1. Відкрита збройна агресія російської федерації проти України зумовила значне зростання кількості осіб, які були змушені покинути місце свого проживання та переміститися в більш безпечні регіони нашої держави. Значну кількість внутрішньо переміщених осіб становлять саме діти, які особливо гостро переживають стресову ситуацію. До соціально-психологічних проблем дітей – внутрішньо переміщених осіб фахівці відносять таке: відсутність відчуття самореалізації, самоствердження в соціумі (у колективі однолітків); бажання змінити наявну ситуацію в країні, ненависть до представників влади різних країн; страхи, нав'язливі спогади про війну; постійне перебування у «стані втечі»; «вимушена безпорадність» – дорослі багато чого роблять за дитину, вважаючи її головною жертвою конфліктної ситуації; самозаборона на ті чи інші почуття; невдоволення стосунками з батьками; відсутність інтересу та мотивації до шкільного навчання та пристосування до нових умов життя.

Що в цей час це нормально боятись вибухів, голосних звуків. І що завжди можна попросити дорослого про допомогу, коли вони відчують страх. Головне ще те о ми з ними формували навички долаття стресу, страхів. Що це можна зробити й самому допомогти собі взявши чаріну паличку та змінити відчуття страху на якийсь героїчний вчинок та те як можна подолати страх.

Арт-терапія є технологією психічної гармонізації та розвитку людини, засобом вирішення внутрішніх конфліктів особистості, використання її творчого потенціалу; технологією знаходження та активізації ресурсів і поширення діапазону саморегуляції. При цьому ефективною є в роботі з дітьми – ВПО арт-терапевтична корекція страхів.

2. Дослідження проведено на базі Запорізької обласної організації Товариства Червоного Хреста України. У ньому взяли участь 6 дітей віком 8 років. Під час констатувального експерименту нами застосовано методика «Страхи вдома» (О.Захаров, модифікація М.Панфілова), що дає змогу вивчити та виявити основні страхи дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Метою аналізу є виявлення та з'ясування страхів (темряви, самотності, смерті, медичних страхів тощо) у дітей старше 3 років. Дітям пропонували намалювати два червоно-чорні будиночки. У цих кімнатах самостійно дітям пропонувалося розмістити свої страхи за шкалюванням: червона кімната – «не страшно» тут були страхи за шкалою від 1 до 5, чорна кімната – «страшний страх», були страхи за шкалою від 6 до 10. Де 10 це дуже великий страх. І його також можна перемогти, що діти сильніші за свої страхи. Результати дослідження показують, що різноманітні страхи пов'язані один з одним. Найчастіше діти відзначали такі страхи: страх смерті, страх нападу рашистів, кошмари, страх війни, страх перед глибиною.

3. З метою арт-терапевтичної корекції страхів дітей – внутрішньо переміщених осіб розроблено відповідну програму, яку реалізовано протягом вересня – грудня 2023 р. Програма передбачала застосування методів ізотерапії, казкатерапії, бесіди про страхи та стрес.

Діти із задоволенням займаються творчістю: малюють, ліплять, вигадують тощо. Цей приємний і не дуже травмуючий метод підходить для вирішення найглибших психологічних проблем дітей. Під час арт-терапії дитина одночасно отримує задоволення від заняття, розкриває свої творчі здібності, опиняється у центрі уваги дорослого та долає свої страхи.